

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(повне найменування вищого навчального закладу)
Кафедра соціальної психології та психології розвитку

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор (заступник директора)
з навчальної роботи

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ»

(шифр і назва навчальної дисципліни)

за Освітньо-професійною програмою «Психологія»
Перший (бакалаврський) освітній рівень

Галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки**
(шифр і назва напрямку)

Спеціальності 053 «Психологія»

(шифр і назва спеціальності)

Філософський факультет

Івано-Франківськ – 2019 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Вікова психологія» для студентів спеціальності 053 Психологія, „29” серпня 2019 р. – 23 с.

Розробник: Когутяк Надія Михайлівна, доцент кафедри соціальної психології та психології розвитку, кандидат психологічних наук, доцент.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри соціальної психології та психології розвитку.

Протокол від “29” серпня 2019 р. № 1 .

Завідувач кафедри
соціальної психології та психології розвитку

проф. Заграй Л.Д.
(прізвище та ініціали)

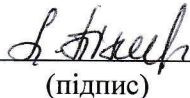
“ ___ ” _____ 20__ р.

Схвалено науково-методичною радою філософського факультету.

Протокол від 5 вересня 2019 р. № 1

“ ___ ” _____ 20__ р.

Голова

(підпис)

проф. Пілецька Л.С.
(прізвище та ініціали)

© Когутяк Н. М., 2019 р.

© Когутяк Н.М., 2019 р.

© ПНУ ім. В. Стефаника, 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 6,0	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки (шифр і назва) Напрямок підготовки (шифр і назва)	Професійно орієнтована, обов'язкова	
Модулів – 5	Спеціальність (професійне спрямування): 053 Психологія 054 Соціологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 5		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 180		1-2	1-2
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,0 самостійної роботи студента – 4,0	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	12+12=24 год.	4+4=8- год.
		Практичні, семінарські	
		18+18 = 36 год.	6+6=12- год.
		Лабораторні	
		-- год.	-- год.
		Самостійна робота	
		60 + 60 = 120 год.	80 + 80 = 160 год.
Індивідуальні завдання: -- год.			
Вид контролю: Екзамен (2 семестр)			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33% : 67%
для заочної форми навчання – 11% : 89%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – сформувати у студентів уявлення про предмет і методи вікової психології, її значення для навчання і виховання дітей; сприяти засвоєнню студентами знань щодо "норми" психологічного розвитку, які характерні для більшості представників даної культури одного і того ж віку при порівняно однакових інших умовах на різних етапах онтогенезу, а також забезпечити практичну підготовку студентів для роботи з людьми різних вікових категорій.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомити студентів з теоретико-методологічними основами проблеми віку, розвитку в онтогенезі;
- сформувати базовий понятійний апарат курсу, засвоїти основні принципи та концепції вікової психології.;

- розкрити сучасні прикладні аспекти проблематики гендеру у психології та методичні можливості їх вивчення;
- навчити аналізувати специфіку психічного розвитку людини на різних етапах онтогенезу, підходи до періодизації психічного розвитку особистості.;
- сформуванати навички використання отриманих знань в майбутній професійній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Вікова психологія» студент повинен

знати:

- предмет і завдання курсу, його категоріальний апарат;
- методи, основні закономірності, принципи і структуру науки,
- сучасні теоретичні концепції вікової психології;
- загальні закономірності розвитку психіки людини: умови, чинники, рушійні сили;
- особливості пізнавальних процесів, емоційно-вольової, мотиваційної сфер,
- індивідуально-психологічні характеристики людей різного віку;
- вікові можливості засвоєння знань;
- закономірності виникнення та перебігу вікових криз протягом онтогенезу від народження до старості;
- особливості динаміки професійної кар'єри та сімейних взаємин у ранній, середній та пізній дорослості;
- причини та чинники, що впливають на процес старіння; вплив процесів старіння на розвиток особистості.

вміти:

- застосовувати отримані знання з вікової психології для організації діяльності і спілкування особистості в різні вікові періоди, для створення умов, що сприяють конструктивному психічному розвитку людини;
- враховувати в навчально-виховному процесі сензитивні періоди розвитку людини;
- враховувати вікові особливості дитини в психолого-педагогічній роботі;
- орієнтуватися на нормативи кожного вікового періоду у психодіагностичній та психокорекційній роботі;
- аналізувати витоки психологічних проблем індивіда в його онтогенезі;
- здійснювати психолого-педагогічний моніторинг розвитку пізнавальних здібностей в учнів;
- враховувати вікові особливості нормального розвитку дорослих осіб при взаємодії з колегами по роботі, батьками учнів, у взаєминах у власній сім'ї.

Розвинути професійні компетентності:

Інтегральну компетентність - Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології та професійної підготовки у процесі навчання, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, мислити концептуально, системно, самогенно.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним,

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії, володіння соціально-психологічними механізмами взаєморозуміння і взаємовпливу.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

- СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
- СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
- СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.
- СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Досягти програмних результатів:

- ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи її розв'язання.
- ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.
- ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.
- ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
- ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання
- ПР14. . Забезпечувати оптимальні психолого-педагогічні умови розвитку особистості.
- ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності

Курс “Вікова психологія” передбачає тісний зв'язок з дисциплінами: загальна психологія, анатомія людини, педагогічна психологія, соціальна психологія, історія психології, основи психологічного консультування та психокорекції, психологія особистості.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Поняття про вікову психологію

Тема 1. Вступ до вікової психології

Зміст: Предмет та завдання вікової психології. Співвідношення вікової психології, психології розвитку та дитячої психології. Зв'язок вікової психології із психологічними дисциплінами та іншими науками. Структура вікової психології. Теоретичні та практичні завдання вікової психології. Базові поняття вікової психології. Поняття «психічного розвитку». Співвідношення понять «ріст», «розвиток», «дозрівання». Поняття «психологічного віку». Поняття про завдання розвитку у певному віці. Соціальна ситуація розвитку. Провідна діяльність. Вікові психологічні новоутворення. «Вікова криза». Динаміка вікової кризи.

Тема 2. Методи дослідження психічного розвитку

Зміст: Проблема методу дослідження психічного розвитку. Класифікація методів вікової психології та їх характеристика. Група методів за ціллю і задачами дослідження: 1) описові (неекспериментальні): спостереження; бесіда; анкета; вивчення продуктів діяльності; 2) діагностичні (вимірювальні): тести; 3) пояснювальні (експериментальні): природний експеримент; моделюючий експеримент; лабораторний експеримент; 4) перетворюючі (формуючі): навчаючий експеримент; виховуючий експеримент.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Теорії та періодизації психічного розвитку

Тема 3. Основні теорії зарубіжної вікової психології.

Класичний психоаналіз (ортодоксальний). Теорія та періодизація З. Фрейда. Етапи психосексуального розвитку. Сучасні дослідження психічного розвитку у психоаналітичному напрямі. Роботи А. Фрейд, М. Кляйн, Ф. Дольто.

Теорія і періодизація Е. Еріксона (неопсихоаналіз). Етапи психосоціального розвитку.

Егоїдентичність.

Біхевіоризм (Дж. Уотсон, Дж. Годфруа, К. Флейк-Хобсон, Б. Скіннер) про особливості розвитку дитини. Основні положення теорії соціального научіння. Три способи формування поведінки: позитивне і негативне підкріплення, покарання, відсутність підкріплення.

Теорія та періодизація Ж. Піаже. Особливості дитячого мислення та уявлення про світ. Мислення та мова. Проблема егоцентричної мови (Ж. Піаже, Л. С. Виготський). Сучасне розуміння егоцентричної мови. Основні детермінанти інтелектуального розвитку в концепції Ж. Піаже. Стадії розвитку інтелекту в онтогенезі..

Гуманістична психологія (К. Роджерс, А. Маслоу, В. Франкл, С. Сатір, Ш. Бюлер) про закономірності дитячого розвитку.

Тема 4. Основні напрямки вітчизняної вікової психології. *Культурно-історична теорія психічного розвитку Л.С. Виготського.* Роль інтеріоризації культурно-історичного досвіду. Соціальне оточення як джерело психічного розвитку дитини. Умови психічного розвитку. Закон «зони найближчого розвитку». Теоретичне та практичне значення поняття «зона найближчого розвитку». Спосіб вимірювання зони найближчого розвитку. Закон розвитку вищих психічних функцій (Л. С. Виготський). Поняття вищих психічних функцій: структура, властивості, генезис. Закон системної та смислової побудови свідомості (Л. С. Виготський). Закон провідної ролі навчання у розвитку (Л. С. Виготський). Проблема генезису потреби дитини у спілкуванні. *Розвиток форм спілкування (М. І. Лісіна).* Діяльнісна детермінація психічного розвитку. *Провідна діяльність (О. М. Леонт'єв).* Періодизації психічного розвитку в культурно-історичному підході (Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін). Закон «сензитивних періодів». Закон нерівномірності розвитку. Закон провідної діяльності. Закон чергування періодів. Концепція акселерації та концепція «ампліфікації» (А. В. Запорожець)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Розвиток на ранніх етапах онтогенезу

Тема 5. Пренатальна психологія. Особливості психічного розвитку новонародженого.

Пренатальний період розвитку. Криза новонародженості. Фаза новонародженого. Соціальна ситуація розвитку новонародженого. Основні новоутворення: наслідування та акт впізнавання, зорові та слухові зосередження, активний інтерес до оточення, комплекс поживавлення (емоційна і рухова реакція на обличчя матері). Анатомо-фізіологічна характеристика і функціонування головного мозку дитини в період новонародженості. Основне протиріччя: дитина психологічно злита з матір'ю, але немає засобів для спілкування з дорослими.

Тема 6. Особливості психічного розвитку немовлят

Загальна характеристика анатомо-фізіологічного розвитку немовляти. Соціальна ситуація розвитку: життя залежить від дорослого, але дитина стає активною, зв'язаною з предметним світом. “Дорослий ↔ Дитина”. Залежність ставлення до предмету від спільного переживання ситуації з іншою людиною. Психічний розвиток дитини першого року життя. Розвиток форм спілкування протягом першого року. Формування сенсорної і моторної сфер немовляти. Розвиток мовлення у немовляти. Основні новоутворення: емоційно забарвлене самовідчуття, автономне мовлення, поведінка, керована уявленням, первинне усвідомлення психологічної

спільності, усвідомлення “ми”, розвивається уявлення про власне тіло, фізична емансипація. Основне протиріччя віку: потреба в пізнанні предметного світу і відсутність засобів пізнання. Криза першого року життя.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Розвиток у дитинстві

Тема 7. Психологія раннього дитинства

Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві. Психологічне усвідомлення себе. Пізнання за допомогою дорослого світу предметів. Спілкування з ровесниками та дорослим. Розвиток предметної діяльності. Продуктивна і репродуктивна діяльність. Формування символічної репрезентації дійсності. Оволодіння мовленням як головне новоутворення раннього дитинства. Особливості розвитку психічних пізнавальних процесів у ранньому дитинстві. Формування особистості дитини раннього віку. Основні новоутворення: наочно – дійове мислення, мовне спілкування, поява самосвідомості, комплекс “Я сам” (негативізм, установка на самостійність, непокірність, впертість). Психологічні особливості кризи трьох років. Протиріччя між інтересом дитини до предметів, які спонукають до спілкування з дорослими, і недостатньою кількістю засобів спілкування; між прагненням до самостійності і відсутністю фізичних і психічних можливостей бути самостійним.

Тема 8. Психологія дошкільного дитинства

Криза 3-х років. Прояви та динаміка. Її значення для подальшого розвитку. Соціальна ситуація розвитку дошкільного дитинства. Загальна характеристика психічного розвитку, особливості розвитку видів діяльності і форм спілкування з дорослими і однолітками. Гра як провідна діяльність дошкільника. Значення гри формування особистості дитини у дошкільному віці. Сюжетно-рольові ігри та ігри з правилами. Елементи праці і навчання. Їх роль у розвитку дошкільника. Новоутворення віку. Розвиток внутрішнього плану свідомості. Розвиток пізнавальних процесів та особистості дитини. Установлення ієрархії мотивів. Розвиток емоцій. Особливості розвитку моральних, етичних та інтелектуальних почуттів.

Тема 9. Психологія молодшого шкільного віку

Анатомо-фізіологічні особливості молодших школярів. Особливості нервової системи. Функціональна роль другої сигнальної системи. Фізична витривалість дитини. Працездатність молодших школярів.

Психологічна готовність до шкільного навчання. Криза семи років: прояви, динаміка, значення. Зміна соціальної ситуації розвитку. Залежність соціальної ситуації розвитку дитини від рівня задоволення соціальних потреб школяра, які реалізуються в межах взаємодії "вчитель – учень" і "учень – учень". Навчальна діяльність як провідна. Розвиток мотивів навчання. Формування системи ставлення до школи, вчителя, навчальних обов'язків. Динаміка зміни ставлення до навчання протягом молодшого шкільного віку.

Основні новоутворення молодшого школяра: довільність психічних процесів, розвиток внутрішнього плану дій, рефлексія, мотив досягнення успіху.

Розвиток пізнавальних процесів та особистості дитини. Особливості розвитку емоційно-вольової сфери. Формування самооцінки у зв'язку з розвитком навчальної діяльності. Особливості засвоєння моральних норм і правил поведінки.

Основне протиріччя віку: відставання морального розвитку від інтелектуального.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. Психологія дорослішання та дорослості

Тема 10. Підлітковий та юнацький вік.

Анатомо-фізіологічні та психологічні передумови переходу до *підліткового віку*. Вплив статевого дозрівання на появу почуття власної дорослості, появу інтересу до представників

протилежної статі, пробудження нових романтичних почуттів і переживань. Активізація діяльності гіпофізу. Інтенсивний фізичний і фізіологічний розвиток. Перебудова моторного апарату. Перебудова нейрогуморальних співвідношень. Соціальна ситуація «Ми».

Спілкування с однолітками. Дружба у підлітків, особливості її розвитку. Становлення нового типу взаємостосунків з дорослими. Реакція емансипації. Хобі-реакція. Підліткова субкультура. Статева ідентичність. Проблема провідної діяльності підлітка. Особливості навчальної діяльності підлітка. Загострення потреби у спілкуванні, самоствердженні та визнанні. Розвиток волі і необхідність у самовихованні та вдосконаленні. Особистісний розвиток підлітка.

Основні потреби підліткового віку: 1) потреба у самовираженні; 2) потреба уміти щось робити; 3) потреба щось значити для інших; 4) потреба рівноправного спілкування з дорослими; 5) посилення статевої ідентифікації.

Новоутворення підліткового періоду: почуття дорослості, потреба в самореалізації та суспільному визнанні, прагнення до самоствердження, моральний характер самосвідомості, вміння підпорядковуватись нормам колективного життя. Криза підліткового віку.

Загальна характеристика юнацького віку. Соціальна ситуація віку. Навчально-професійна діяльність як провідна. Поява дорослих ролей і обов'язків. Громадянська позиція, обумовлена появою нової соціальної ситуації „Я і суспільство”. Готовність до самовизначення. Розвиток самосвідомості і образу „Я”. Формування ціннісних орієнтацій та часової перспективи. Життєвий план. Система світогляду. Особливості мислення. Формування наукових і естетичних уявлень, соціальних і естетичних норм. Професійна спрямованість. Психологічні особливості вибору професії. Навчальна діяльність у юнацькому віці. Криза юнацького віку.

Центральні новоутворення: професійне і особистісне самовизначення – потреба юнаків зайняти внутрішню позицію дорослої людини, визначити себе в світі, тобто зрозуміти себе і свої можливості разом з усвідомленням себе як члена суспільства, свого місця і призначення в житті. Формування потреби в трудовій діяльності.

Тема 11. Психологічна характеристика дорослого періоду життя.

Біологічні, психічні, духовні аспекти життя людини. Фактори і закономірності розвитку дорослого. Психічна зрілість: зміст і структура. Проблеми періодизації психічного розвитку дорослої людини. Періоди і фази дорослості. Анатомо-фізіологічні особливості дорослості. Психосоціальний та пізнавальний розвиток дорослості.

Період ранньої дорослості, молодість. Фізичний розвиток в ранній дорослості. Велика витривалість. Соціальна ситуація віку: «відрив від батьківського коріння». Інтимно-особистісне спілкування як провідна діяльність. Досягнення ідентичності та близькості. Самовизначення. Оволодіння професією і початок професійної діяльності. Пошук і вибір партнера, вступ у шлюб. Психічний розвиток в ранній дорослості. Формування способу, стилю життя і кола спілкування. Усвідомлення себе в дорослому статусі і схвалення соціальної відповідальності, прав і обов'язків.

Зрілість. Загальні умови переходу до зрілості. Соціальне значення періоду зрілості. Періодизація зрілості. Соціальна ситуація віку: «між поколінь. Колективна продуктивна діяльність як провідна. Особистісні новоутворення зрілості. Зрілість як відповідальність. Особливості пізнавальної діяльності та розвиток психічних процесів. Можливості навчання в період зрілості. Особливості соціальної активності в період зрілості. Типи колективів дорослих (сім'я, виробничі колективи та ін.). Значення власної активності в професійній діяльності для розвитку людини як особистості, суб'єкта діяльності та індивідуальності. Проблема „кризи” зрілого віку. Прояви, динаміка та значення кризи кризи середини життя.

Тема 12. Геронтопсихологія

Біологічні та соціальні критерії і фактори старіння. Історична мінливість оцінки старіння і старості. Періодизація старіння. Психічні зміни в старості та роль психологічного фактора в процесі старіння. Профілактика старіння. Соціальна ситуація віку. Стереотипи сприйняття старості. Старість як соціальна проблема.

Внутрішня робота як провідна діяльність. Прийняття свого життєвого шляху (мудрість) або відчай. Проблема трудової діяльності в старості, її можливості та значення для збереження нормальної життєдіяльності та довголіття. Значення громадських інтересів у формуванні діяльної старості. Вплив історії життєвого шляху особистості на процес старіння. Компенсаційні механізми в період старіння.

<i>Психологія дошкільного дитинства</i>	12	2	4			6	20					20
Тема 9. <i>Психологія молодшого шкільного віку</i>	12	2	4			6	16					16
Разом за змістовим модулем	38	6	10			22	56		2			54
Змістовий модуль 5. Психологія дорослішання та дорослості												
Тема 10. <i>Підлітковий та юнацький вік.</i>	22	2	4			16	14		2			12
Тема 11. <i>Психологічна характеристика дорослого періоду життя.</i>	18	2	2			14	14		2			12
Тема 12. <i>Геронтопсихологія</i>	12	2	2			8	12					12
Разом за змістовим модулем	52	6	8			38	40		4			36
Усього годин	180	24	36			120	180	8	12			160

5. Теми семінарських занять
Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1 «Поняття про вікову психологію»		
1.	Вступ до вікової психології	2
2.	Методи дослідження психічного розвитку	2
Змістовий модуль 2 «Теорії та періодизації психічного розвитку»		
3.	Основні теорії зарубіжної вікової психології	4
4.	Основні напрямки вітчизняної вікової психології	4
Змістовий модуль 3. «Розвиток на ранніх етапах онтогенезу»		
5.	Пренатальна психологія. Особливості психічного розвитку новонародженого.	2
6.	Особливості психічного розвитку немовлят	2
Змістовий модуль 4. «Розвиток у дитинстві»		
7.	Психологія раннього дитинства	2
8.	Психологія дошкільного дитинства	4
9.	Психологія молодшого шкільного віку	4
Змістовий модуль 5. Психологія дорослішання та дорослості		
10.	Підлітковий та юнацький вік.	4
11.	Психологічна характеристика дорослого періоду життя.	2
12.	Геронтопсихологія	2

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ до вікової психології	2
2.	Основні теорії зарубіжної вікової психології	2
3.	Особливості психічного розвитку немовлят	2

4.	Психологія раннього дитинства	2
5.	Підлітковий та юнацький вік.	2
6.	Психологічна характеристика дорослого періоду життя.	2

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		

8. Самостійна робота

Як обов'язковий вид роботи з вивчення предмету «Вікова психологія», що включений до навчальної підготовки студентів-психологів, самостійна робота включає:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- підготовка рефератів та тематичних повідомлень;
- конспектування та аналіз першоджерел;
- підготовка практичних завдань до практичних занять;
- підготовка звітів, за результатами виконання практичних та професійно-орієнтованих завдань (в тому числі тез і статей);
- підготовка усних виступів та безпосередні виступи (в тому числі захисти та презентації рефератів і тематичних повідомлень);
- підготовка до підсумкових модульних робіт та екзамену.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань практичного заняття, які повністю або частково розглядаються на лекції або виносяться самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки:

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на абонементі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними та електронними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які ви повинні засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

Підготовка рефератів та тематичних повідомлень передбачає бібліографічну

роботу з систематизації та аналізу літератури; глибокий та детальний аналіз проблеми (робіт зарубіжних і вітчизняних авторів, вивчення і аналіз необхідних нормативних документів).

Алгоритм підготовки

- Ознайомтеся з вимогами (тематикою, колом необхідної літератури, ракурсом освітлення проблеми) до реферату або тематичного повідомлення.
- Підберіть літературу, у якій розкривається проблема. При підборі літератури користуйтеся бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним), консультируйтесь з викладачами та колегами, здійснійте пошук по дереву посилань та в Інтернет.
- Складіть план реферату або повідомлення.
- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату чи тематичного повідомлення.
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.
- Оформіть реферат у друкованому вигляді відповідно до вимог (титульна сторінка із зазначенням теми, інформації про авторів та місця виконання роботи; сторінка із детальним змістом реферату; основний текст із посиланнями на роботи цитованих авторів; висновки, що містять авторські міркування, узагальнення тощо; список використаної літератури).

Тематичне повідомлення не потребує друкованого оформлення, оскільки презентується виключно усно.

На основі проведеної роботи підготуйте усну доповідь (див. вимоги до усних виступів).

Конспектування та аналіз першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для конспектування пропонуються статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників.

Алгоритм підготовки

Прочитайте запропоноване першоджерело.

Правильно оформіть бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані).

Складіть план (простий або складний).

Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.

Представте прочитаний текст у вигляді тез або анотації, використовуючи, при потребі, схеми, таблиці, графіки тощо.

Для самоперевірки перекажіть статтю, використовуючи власний конспект.

Підготовка звітів, за результатами виконання практичних та професійно-орієнтованих завдань має на меті оформлення результатів самостійної роботи студентів у вигляді презентації Power Point, їх узагальнення та систематизацію.

Алгоритм підготовки

Виконайте усі необхідні пункти з підготовки практичних (професійно-орієнтованих) завдань.

За результатами проведеної роботи підготуйте звіт, орієнтуючись на вимоги прописані у плані практичного (лабораторного) заняття та загальні вимоги до письмових звітів.

Здайте звіт викладачу по завершенню лабораторного заняття (для студентів денної форми навчання).

Складіть звіти, зазначені у пункті «Вимоги до екзамену», по порядку в окрему папку та здайте їх у термін, вказаний викладачем (для студентів заочної форми навчання).

Підготовка усних виступів, в тому числі захистів та презентацій власної дослідницької роботи, а також презентацій рефератів і тематичних повідомлень передбачає вміння презентувати зроблене на загаль та захистити результати своєї роботи.

Алгоритм підготовки

Виконайте усі необхідні пункти з підготовки завдань, що потребують усної презентації. За результатами проведеної роботи підготуйте детальний звіт. На основі звіту розробіть текст усного виступу (див. вимоги до усних доповідей).

Умови автоматичного отримання оцінки за модуль

Відповідно до положення про кредитно-модульну систему навчання студентів, оцінка за модуль буде дорівнювати середньому арифметичному суми оцінок отриманих на практичних заняттях (враховується також оцінка за складання теми, що виносилася на самостійне опрацювання).

Підготовка до підсумкової модульної роботи (ПМР) та екзамену має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм підготовки

Ознайомтеся з переліком питань та завдань до ПМР або екзамену.

Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки

Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.

Визначте рівень знань з кожного питання.

Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять.

Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

Пам'ятка. Якщо Ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або виконанні практичних завдань, Ви можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначений у Графіку проведення консультацій (кафедра соціальної психології та психології розвитку).

Шановні студенти, щиро бажаємо успіху та отримати задоволення від опанування курсу «Вікова психологія»

Денна форма навчання

Умови автоматичного одержання оцінки за модуль:

- відвідати принаймні 2/3 практичних занять (або 2 з 2 занять, якщо модуль складається з 2 занять);

- виконати всі обов'язкові види робіт, передбачених програмою курсу;

- одержати оцінку принаймні на кожному третьому занятті.

Обов'язкові види робіт:

- ознайомлення зі змістом основних понять;

- опрацювання літератури до заняття;

- ознайомлення зі змістом питань до заняття;

- опрацювання першоджерел;

- скласти тему для самостійного опрацювання на позитивну оцінку (не нижчою, ніж 6 балів);

- вчасно здати викладачу конспекти першоджерел та словник.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1 «Поняття про вікову психологію»	
1.	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка теоретичних питань до семінарських занять. • Підготувати визначення розгорнуте поняття: анкета; бесіда; близнюковий метод; відкрите спостереження; вік; вікова криза; віковий період; включене спостереження; невключене спостереження; приховане спостереження; інтроспекція; експеримент; констатуючий експеримент; формуючий	10

	експеримент; лабораторний експеримент; природній експеримент; анкета; бесіда; опитування; тестування; закономірності психічного розвитку; комплексний метод; лонгітюдний метод; метод вивчення продуктів діяльності; метод поперечних зрізів; онтогенез; опитування; провідна діяльність; новоутворення віку; рушійні сили психічного розвитку; соціальна ситуація розвитку.	
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка звіту, за результатами виконання практичного, професійно-орієнтованого завдання. <p>Ви берете участь у дискусії, більшість учасників якої схиляються до думки, що головну роль у розвитку особистості відіграють біологічний та соціальний фактор. Доведіть, що власна активність особистості є також вагомим фактором розвитку.</p> <ul style="list-style-type: none"> - На роботи яких вчених Ви можете спиратися і чому? - Які приклади з наукових джерел, відомих кінофільмів, художніх творів, усної народної творчості тощо Ви зможете навести? - Які „слабкі місця» Вашої позиції у дискусії можуть використати опоненти? 	4
	Змістовий модуль 2. «Теорії та періодизації психічного розвитку»	
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка теоретичних питань до семінарських занять. • Конспектування та аналіз першоджерел: <ol style="list-style-type: none"> 1. Пиаже Ж. «Психологія інтелекта» (Глава V) 2. Выготский Л.С. Собрание сочинений. Т. 4, ч. 2 (пункти 1-3: «1. Проблема возрастной периодизации детского развития»; «2. Структура и динамика возраста»; «3. Проблема возраста и динамика развития») 3. Фрейд З. Из истории одного детского невроза. (Случай Человека-Волка). (ст. 139-194) 	32
	Змістовий модуль 3. «Розвиток на ранніх етапах онтогенезу»	
3.	Підготовка теоретичних питань до семінарських занять.	4
4.	Конспектування та аналіз першоджерел:	6
	1. Д.В. Винникот «Маленькие дети и их матери»	
5.	Підготовка звіту, за результатами виконання практичного, професійно-орієнтованого завдання:	
	Ви розробляєте проект дослідження розвитку одного з пізнавальних процесів у віці немовляти. - Зазначте предмет вашого дослідження. - Яким організаційним та емпіричним методам Ви надасте перевагу і чому? - Які «слабкі місця» Вашої позиції можуть використати опоненти? Приклад 3. Ви берете участь у дискусії, більшість учасників якої схиляється до думки, що розвиток і навчання – це незалежні процеси. Доведіть, що між цими процесами існує взаємозв'язок. - На роботи яких вчених Ви можете спиратися і чому? - Які приклади з наукових джерел, відомих кінофільмів, художніх творів, усної народної творчості тощо Ви зможете навести? - Які «слабкі місця» Вашої позиції у дискусії можуть використати опоненти?	2
6.		2
7.	Підготовка до підсумкової модульної роботи	
		2

Змістовий модуль 4. «Розвиток у дитинстві»		
8.	Підготовка звітів за результатами виконання професійно-орієнтованих завдань (аналіз статей): Фройд А. Техніка дитячого психоаналізу. Психологія суспільства. 2008. № 3. С. 93 - 115	10
9.	Конспектування та аналіз першоджерел: Выготский Л.С. Лекции по психологии.	4 8
Змістовий модуль 5. Психологія дорослішання та дорослості		
9.	Підготовка рефератів та тематичних повідомлень.	3 6
10.	Зробити графічну схему вивченого матеріалу за темою: «Психологія дорослої людини» (за посібником Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.М. Дзюба, О.Г. Коваленко; за ред. проф. В. Ф. Моргуна. – П., 2013. – 172 с.) С. 9-155	6
11.	Підготовка звітів за результатами виконання професійно-орієнтованих завдань (аналіз статей): Бедлінський О.І. Проблема періодизації підліткового віку в сучасному суспільстві . Практична психологія та соціальна робота. 2011. № 2. С. 49-54	6
12	Підготовка до екзамену	20
	Разом	120

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1 «Поняття про вікову психологію»		
1.	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка теоретичних питань до семінарських занять. • Підготувати визначення розгорнуте понять: анкета; бесіда; близнюковий метод; відкрите спостереження; вік; вікова криза; віковий період; включене спостереження; невключене спостереження; приховане спостереження; інтроспекція; експеримент; констатуючий експеримент; формуючий експеримент; лабораторний експеримент; природний експеримент; анкета; бесіда; опитування; тестування; закономірності психічного розвитку; комплексний метод; лонгітюдний метод; метод вивчення продуктів діяльності; метод поперечних зрізів; онтогенез; опитування; провідна діяльність; новоутворення віку; рушійні сили психічного розвитку; соціальна ситуація розвитку. 	10
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка звіту, за результатами виконання практичного, професійно-орієнтованого завдання. <p>Ви берете участь у дискусії, більшість учасників якої схилиються до думки, що головну роль у розвитку особистості відіграють біологічний та соціальний фактор. Доведіть, що власна активність особистості є також вагомим фактором розвитку.</p> <p>- На роботи яких вчених Ви можете спиратися і чому?</p>	4

	- Які приклади з наукових джерел, відомих кінофільмів, художніх творів, усної народної творчості тощо Ви зможете навести? - Які «слабкі місця» Вашої позиції у дискусії можуть використати опоненти?	
	Змістовий модуль 2. «Теорії та періодизації психічного розвитку»	
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка теоретичних питань до семінарських занять. • Конспектування та аналіз першоджерел: 4. Пиаже Ж. «Психология интеллекта» (Глава V) 5. Выготский Л.С. Собрание сочинений. Т. 4, ч. 2 (пункти 1-3: «1. Проблема возрастной периодизации детского развития»; «2. Структура и динамика возраста»; «3. Проблема возраста и динамика развития») 6. Фрейд З. Из истории одного детского невроза. (Случай Человека-Волка). (ст. 139-194)	18
	Змістовий модуль 3. «Розвиток на ранніх етапах онтогенезу»	
3.	Підготовка теоретичних питань до семінарських занять.	14
4.	Конспектування та аналіз першоджерел: 2. Д.В. Винникот «Маленькие дети и их матери»	6
5.	Підготовка звітів за результатами виконання професійно-орієнтованих завдань (аналіз статей): 1. Анциферова Л.И. История жизни и личность Э.Эриксона – детерминанты его теории развития. Психологический журнал. 2008. № 1. С.90-99	4
6.	Підготовка звіту, за результатами виконання практичного, професійно-орієнтованого завдання: Ви розробляєте проект дослідження розвитку одного з пізнавальних процесів у віці немовляти. - Зазначте предмет вашого дослідження. - Яким організаційним та емпіричним методам Ви надасте перевагу і чому? - Які «слабкі місця» Вашої позиції можуть використати опоненти? Приклад 3. Ви берете участь у дискусії, більшість учасників якої схиляється до думки, що розвиток і навчання – це незалежні процеси. Доведіть, що між цими процесами існує взаємозв'язок. - На роботи яких вчених Ви можете спиратися і чому? - Які приклади з наукових джерел, відомих кінофільмів, художніх творів, усної народної творчості тощо Ви зможете навести? - Які «слабкі місця» Вашої позиції у дискусії можуть використати опоненти?	6
7.	Підготовка до підсумкової модульної роботи	8
	Змістовий модуль 4. «Розвиток у дитинстві»	
8.	Підготовка теоретичних питань до семінарських занять.	19
9.	Підготовка звітів за результатами виконання професійно-орієнтованих завдань (аналіз статей): Фрейд А. Техніка дитячого психоаналізу. Психологія суспільства. 2008. № 3. С. 93 - 115	10
	Конспектування та аналіз першоджерел: Выготский Л.С. Лекции по психологии.	25
	Змістовий модуль 5. Психологія дорослішання та дорослості	
9.	Підготовка рефератів та тематичних повідомлень.	6

10.	Зробити графічну схему вивченого матеріалу за темою: «Психологія дорослої людини» (за посібником Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.М. Дзюба, О.Г. Коваленко; за ред. проф. В. Ф. Моргуна. – П., 2013. – 172 с.) С. 9-155	6
11.	Підготовка звітів за результатами виконання професійно-орієнтованих завдань (аналіз статей): Бедлінський О.І. Проблема періодизації підліткового віку в сучасному суспільстві . Практична психологія та соціальна робота. 2011. № 2. С. 49-54	4
12	Підготовка до екзамену	20
	Разом	120

Тематика усних виступів, презентацій, рефератів і тематичних повідомлень:

1. Вплив діяльності на розвиток особистості дошкільника.
2. Криза першого року життя.
3. Криза третього року життя.
4. Криза семи років.
5. Розвиток фантазії у дітей дошкільного віку.
6. Основні принципи аналіз дитячих малюнків.
7. Оточуюче середовище як джерело небезпеки в ранньому віці.
8. Вплив мовлення дорослих на розвиток мовлення дітей раннього віку.
9. Особливості привчання до дисципліни і саморегуляції в ранньому віці.
10. Формування уміння вчитись та критично мислити в дошкільному віці.
11. Уявлення дітей про дружбу в підлітковому віці.
12. Юні батьки. Можливі наслідки раннього материнства та батьківства.
13. Особливості самопрезентації підлітків – цінності, ідеали та можливі альтернативи.
14. Особливості взаємин дітей молодшого шкільного віку в шкільному колективі.
15. Особливості психологічної підготовки дитини до навчання в школі.
16. Особливості інтересів (зацікавлень) молодшого школяра.
17. Психологічна характеристика особистості вчителя.
18. Мотиви навчання молодших школярів.
19. Самооцінка в молодшому шкільному віці.
20. Індивідуальні особливості пізнавальних процесів молодших школярів.
21. "Важкі діти" і методи роботи з ними.
22. Проблема неуспішності школяра і шляхи її корекції.
23. Соціальна ситуація розвитку в підлітковому віці.
24. Міжособистісні конфлікти у спілкуванні підлітків.
25. Мотивація поведінки підлітків.
26. Профілактика наркоманії і алкоголізму в школі.
27. Проблема протистояння "батьків" і "дітей" в підлітковому віці.
28. Формування самовизначення і спрямованості особистості у підлітків.
29. "Поріг дорослого життя" як соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці.
30. "Важкий" підліток. Психологічні особливості взаємин в сім'ї і школі.
31. Професійне самовизначення школяра.
32. Розвиток вольових якостей особистості школяра.
33. Увага учнів на уроці та шляхи її активізації.
34. Ліворука дитина в школі.
35. Мотивація учіння молодших школярів.
36. Інтереси і їх роль в процесі засвоєння знань.

37. Розвиток творчої і відтворюючої уявлив процесі навчання.
38. Особливості взаємин дітей в колективі (дошкільний вік).
39. Особливості психологічної підготовки дитини до навчання в школі.
40. Самооцінка в молодшому шкільному віці.
41. Соціальна ситуація розвитку в підлітковому віці.
42. Міжособистісні конфлікти у спілкуванні підлітків.
43. Професійне самовизначення як основне новоутворення в юнацькому віці.
44. Зрілість як вершина життєвого шляху особистості.
45. Довголіття і життєздатність особистості.
46. Фактори психічного розвитку дитини.
47. Періодизація психічного розвитку дитини.
48. Психосоціальна теорія розвитку особистості (Е. Еріксон).
49. Моральний розвиток особистості (А.З. Рахімов).
50. Сім'я як фактор розвитку поведінки дитини (А.З. Рахімов).
51. Учіння Ж. Піаже про інтелектуальний розвиток дитини.
52. Ідеї Л.С. Виготського про психічний розвиток дитини.
53. Розвиток дитини в період новонародженості.
54. Розвиток дитини в немовлячому віці.
55. Розвиток психічних функцій в молодшому шкільному віці.
56. Розвиток особистості молодшого школяра.
57. Психофізіологічний розвиток в підлітковому віці.
58. Розвиток особистості підлітка.
59. Мотивація учіння у старшокласників.
60. Кризи розвитку в зрілому віці.
61. Стратегія подолання критичних ситуацій в зрілому і старечому віці.
62. Проблема збереження активності в старечому віці.
63. Психофізіологічні проблеми старіння.
64. Формування довільної уваги у дітей дошкільного віку.
65. Особливості наглядно-дійового мислення у дошкільників.
66. Спілкування дітей з дорослими в процесі ігрової діяльності.
67. Спілкування дітей з дорослими в процесі навчальної діяльності.
68. Особливості сприйняття дітьми дошкільного віку художньої літератури (казок, дитячих творів тощо).
69. Вплив на поведінку дітей молодшого шкільного віку мультиплікаційних і художніх фільмів.
70. Вплив гри на когнітивний розвиток в ранньому віці.
71. Вплив батьків на успіхи дітей в школі в молодшому шкільному віці.
72. Мотивація поведінки підлітків.
73. Міжособистісні конфлікти у спілкуванні підлітків.
74. Індивідуальні особливості пізнавальних процесів молодших школярів.
75. Роль соціального середовища як фактора психічного розвитку в різних наукових школах.
76. Дослідження підліткової субкультури.
77. Порівняльний аналіз предметів дитячої психології, вікової психології і психології розвитку.
78. Роль соціального середовища як фактора психічного розвитку в різних наукових школах.
79. Стиль виховання батьків та його вплив на особистісні особливості дитини.
80. Мотиви учіння молодшого школяра і їх роль в успішності шкільного навчання.
81. Роль оцінки в становленні самооцінки молодшого школяра.
82. Вплив батьків на формування особистісних якостей у хлопчиків і дівчат молодшого шкільного віку.
83. Психологія сексуальної взаємодії підлітків. Роль батьків у формуванні

правильних уявлень про сексуальні стосунки у підлітків.

84. Алкоголізм та його причини в підлітковому та ранньому юнацькому віці.
85. Наркоманія та її причини в підлітковому та ранньому юнацькому віці.
86. Сектанство та його причини в підлітковому та ранньому юнацькому віці.
87. Особливості становлення часової та життєвої перспективи в підлітковому та юнацькому віці.
88. Формування часової (життєвої) перспективи та її вплив на поведінку та самопочування індивіда.
89. Особливості професійних та інтелектуальних досягнень людини в період молодості.
90. Особистісні особливості в старечому віці.
91. Роль дітей та близьких в подоланні сумнівів і труднощів, які виникають у людини у зв'язку з наближенням старості.
92. Розвиток довільної уваги у дітей дошкільного віку.
93. Особливості розвитку логічного мислення у дітей дошкільного віку.
94. Особливості спілкування дітей дошкільного віку із дорослими.
95. Вплив мультиплікаційних та художніх фільмів на поведінку дітей молодшого шкільного віку.
96. Вплив на поведінку підлітка телевізійної реклами.
97. Вплив телевізійної реклами на поведінку молодшого школяра.
98. Порівняльний аналіз особливостей мислення дітей молодшого шкільного і підліткового віку.
99. Формування навчально-пізнавальної мотивації в молодшому шкільному віці.
100. Вплив мотивації досягнень на особистість дітей молодшого шкільного віку.
101. Особливості мотиваційної сфери дітей молодшого шкільного віку.
102. Особливості мотиваційної сфери дітей підліткового віку.
103. Значення професійної орієнтації у професійному самовизначенні старшокласників.
104. Проблема адаптації студентів-першокурсників у ВНЗ.
105. Особливості професійного самовизначення в юнацькому віці.

10. Методи навчання

Для викладання курсу використовуються наступні методи: Пояснювально-ілюстративний метод, інтерактивні методи (навчальна дискусія, мозковий штурм, інтерактивна презентація, обговорення теоретико-прикладних аспектів у мікрогрупах, вирішення психологічних задач), робота з інформаційними джерелами (друкованими виданнями, on line бібліотекою), проблемного викладання, частко-пошуковий методи.

11. Методи контролю

За час вивчення дисципліни студенти отримують поточні оцінки за усні і письмові відповіді на семінарських заняттях, за написання підсумкових тестових завдань, а також за підготовку і презентацію інформаційних повідомлень, за самостійну роботу до п'яти модулів.

Орієнтовний перелік питань до екзамену з курсу «Вікова психологія»

1. Предмет вікової психології як науки.
2. Поняття про розвиток, дозрівання і ріст.
3. Фактори психічного розвитку: спадковість, середовище, активність.
4. Методологічні проблеми вікової психології.
5. Методи вікової психології.
6. Принципи психічного розвитку.
7. Закономірності психічного розвитку.
8. Критерії психічного розвитку.

9. Поняття про вік. Основні підходи та критерії вікової періодизації.
10. Виникнення та розвиток вікової психології у XIX – на поч. XX ст.
11. Біологічний підхід до розвитку (теорія дозрівання А. Гезелла, етологічна теорія К. Лоренца).
12. Психодинамічний підхід до розвитку (теорія психосексуального розвитку З. Фрейда, психосоціальна теорія Е. Еріксона).
13. Біхевіористичний підхід до розвитку (теорія оперантного обумовлення Б. Скіннера, соціально-когнітивна теорія А. Бандури).
14. Когнітивно-генетичний підхід до розвитку (теорія розвитку дитячого інтелекту Ж. Піаже).
15. Контекстуальний підхід до розвитку (культурно-історична теорія Л.С. Виготського).
16. Теорія конвергенції В. Штерна.
17. Теорія морального розвитку Л. Кольберга.
18. Пренатальний ріст та розвиток дитини.
19. Вплив факторів середовища на внутрішньоутробний розвиток дитини.
20. Стадії перебігу пологів. Можливі післяпологові ускладнення.
21. Психологічна характеристика періоду новонародженості.
22. Особливості спілкування у немовлячому віці.
23. Розвиток орієнтації в оточуючому світі (сенсорний та перцептивний розвиток) у немовлячому віці.
24. Когнітивний розвиток у немовлячому віці.
25. Соціальний та емоційний розвиток у ранньому віці.
26. Особливості когнітивного розвитку та розвитку мови у ранньому віці.
27. Розвиток особистості у ранньому віці. Криза 3-х років.
28. Гра як основний рушій розвитку у дошкільному дитинстві.
29. Розвиток пізнавальних процесів у дошкільному віці.
30. Соціалізація та розвиток особистості у дошкільному віці.
31. Психологічний аналіз кризи 6-7 років.
32. Готовність дитини до навчання у школі: основні критерії.
33. Навчання та когнітивний розвиток у молодшому шкільному віці.
34. Розвиток емоційно-вольової та мотиваційної сфер у молодшого школяра.
35. Колектив та розвиток особистості у молодшому шкільному віці.
36. Особливості взаємин підлітка з соціальним оточенням. Особистісно-інтимне спілкування.
37. Розвиток емоційно-вольової сфери у підлітковому віці.
38. Сучасні погляди та теоретичні підходи до проблеми підліткової кризи.
39. Особливості когнітивного розвитку у підлітковому віці.
40. Взаємини старшокласників з однолітками та дорослими. Любов і дружба в ранній юності.
41. Пізнавальні процеси та когнітивний розвиток у період ранньої юності.
42. Особливості емоційно-вольової сфери у період ранньої юності.
43. Формування особистості в ранній юності. Особистісне та професійне самовизначення.
44. Фізичний та когнітивний розвиток у період ранньої дорослості.
45. Психосоціальний розвиток у період ранньої дорослості.
46. Розвиток особистості у період ранньої дорослості.
47. Професійна підготовка та вибір професійного шляху у ранньому дорослому віці.
48. Причини та наслідки кризи середнього віку.
49. Середня дорослість: особливості емоційного та когнітивного розвитку.
50. Загальна характеристика періоду пізньої зрілості.
51. Старіння: фізіологічні, психологічні та соціальні причини.
52. Пізнавальні та когнітивні процеси у період пізньої зрілості.
53. Особистісний та соціальний розвиток у похилому віці.

54. Екзистенційна криза розвитку у похилому віці: шляхи подолання.
 55. Завершення життєвого шляху: проблеми помирання та смерті.

Оцінювання знань студентів

Методи оцінювання та відсотки, розподілені для кожного методу:

- активність на заняттях, яка демонструє обізнаність студента у навчальному матеріалі - 15% від загальної оцінки;
- аналіз першоджерел – 15 % від загальної оцінки;
- тестовий контроль знань - 20% від загальної оцінки
- підсумковий контроль знань (екзамен) – 50 %.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Навчальна робота					Екзаменаційна оцінка	Підсумкова оцінка
М1	М 2	М 3	М 4	М 5		
За виконання домашнього самостійного завдання та навчальна діяльність на парах – 10 балів	За виконання домашнього самостійного завдання та навчальна діяльність на парах – 10 балів	За виконання домашнього самостійного завдання та навчальна діяльність на парах – 10 балів	За виконання домашнього самостійного завдання та навчальна діяльність на парах – 10 балів	За виконання домашнього самостійного завдання та навчальна діяльність на парах – 10 балів	50 балів	100 балів

M1, M2 ... M10 – змістові модулі.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій (включно з дистанційними матеріалами).
2. Текстові та електронні варіанти тестів для підсумкового контролю знань.

Зразки тестових завдань з курсу «Вікова психологія»

1. Предметом вивчення вікової психології є:
  - а) психіка людини,
  - б) розвиток та функціонування психіки людини в різні вікові періоди,
  - в) психічне життя дітей,
  - г) загальні закономірності психічної діяльності людини.

2. Геронтопсихологія вивчає психічне життя людини на етапі ..... віку:
  - а) похилого,
  - б) підліткового,
  - в) юнацького,
  - г) дитячого.

3. Дитяча психологія спеціалізується на вивченні психіки представників наступних періодів:
  - а) немовлят, дошкільнят, молодших школярів і підлітків,
  - б) немовлят, дошкільнят і старших школярів,
  - в) немовлят, дітей раннього віку, дошкільнят і молодших школярів,
  - г) дошкільнят, молодших школярів, підлітків і юнаків.

4. Який метод психології полягає у виявленні впливу життєвих подій на розвиток психіки людини:
  - а) соціометричний,
  - б) експеримент,
  - в) тестування,
  - г) біографічний.

5. Знайдіть правильний перелік факторів психічного розвитку людини:
  - а) біогенетична база, соціальне середовище та активність самого індивіда,
  - б) спадковість, соціальне середовище, самовиховання,
  - в) біологічна основа, навчання, генотип,
  - г) задатки, стан здоров'я, діяльність людини.

6. Члени родини, вчителі, побутові умови проживання – це аспекти якого фактору психічного розвитку людини:
  - а) біологічної бази,
  - б) навчання,
  - в) соціального середовища,
  - г) діяльності особистості.

Інструменти, обладнання, програмне забезпечення

Навчальна дисципліна «Вікова психологія» передбачає використання мультимедійного обладнання (комп'ютер, проектор).

14. Рекомендована література

Основна:

1. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник / ред. О. В. Скрипченко, Л. В., Долинська, З. В. Огороднійчук. - Київ : Просвіта, 2001. - 416 с.
2. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник. - Київ : ЦУЛ, 2011. - 112 с.
3. Крайг Г. Психология развития. – СПб.: Питер, 2000. – 992 с.
4. Кутішенко В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія: Практикум / Валентина Петрівна Кутішенко, Світлана Олексіївна Ставицька; [Навч. посібник]. -

- К.:Каравелла, 2009. - 448 с.
5. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навчальний посібник. - Київ : Академвидав, 2005. - 360 с.
  6. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.
  7. Самошкіна Л. М. Вікова психологія: Навч. наоч. посіб. з мультимедійним курсом /Під ред. чл.-кор. АПН України, професора Е. Л. Носенко. – Д.: Вид-во ДНУ, 2016. – 248 с.

Допоміжна:

1. Байярд Р.Т., Байярд Д. Ваш беспокойный подросток. – М: Просвещение, 1991. – 224 с.
2. Выготский Л.С. История развития высших психических функций//Собр. соч.: В 6 т. – М., 1983. – Т. 3. – с. 6-41.
3. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навчальний посібник. - Київ : ЦУЛ, 2007. – 392 с.
4. Когутяк Н. М., Мицько В. М., Сидорик Ю. Р. Вікова психологія: матеріали до хрестоматії з дисципліни. - Івано-Франківськ : НБ ПНУ, 2017.
5. Копець Л. Класичні експерименти в психології: Навч. посібник. – К.: Вид. Дім «Кієво-Могилянська академія», 2010. – 283 с.
6. Максимов М. Психология возрастных кризисов. – Минск, 2000.
7. Мухина В.С. Возрастная психология. – М.: Академия, 2008. – 445 с.
8. Поливанова К.Н. Психологический анализ кризисов возрастного развития//Вопр. псих. – 1994, №1 – с. 61-69.
9. Практикум з вікової та педагогічної психології : навчально-методичний посібник / редактор-укладач Н. М. Когутяк. – Івано-Франківськ, 2010. – 126 с.
10. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Д Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.М. Дзюба, О.Г., Коваленко; за ред. проф. В. Ф. Моргуна. – П., 2013. – 172 с.
11. Семаго Н.Я. Теория и практика оценки психического развития ребенка. Дошкольный и младший школьный возраст / Наталья Семаго, Михаил Семаго. – С. Пб. : Речь, 2006. – 384 с.
12. Хьелл, Зиглер Д. Теории личности. – С.-Пб., 1997. – Гл 3, 4. – с. 162-190, Гл. 5, 7, 8.
13. Шихи Г. Возрастные кризисы (ступени личностного роста). – С.-Пб.: Ювента, 1999.
14. Эриксон Э. Идентичность: Юность и кризис. – М., 1996.

15. Інформаційні ресурси

Адреси бібліотек:

1. Наукова бібліотека Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника – Шевченка 57, 1 поверх Гуманітарного корпусу.
2. Бібліотека філософських, психологічних, релігієзнавчих дисциплін - Шевченка 57, 5 поверх Гуманітарного корпусу, філософський факультет.

Інтернет ресурси:

1. <http://lib.ru.if.ua>. - Сайт наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника.
2. <http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
3. <http://hklib.npu.edu.ua/> - Наукова бібліотека національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова.
4. <http://upsihologa.com.ua/> - портал професійних психологів України «У психолога».
6. <http://pl.bookos.org/> - електронна англomовна бібліотека